

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2016

SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE II
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER II

Nako: diiri tše 3

100 meputso

HLOKOMELA

1. Lephephe le le na le matlakala a 8. Kgonthišiša gore matlakala a feletše.
 2. Araba dipotšišo ka moka, gomme o šomiše mareo a maleba a Sepedi.
 3. O tla lahlegelwa ke meputso ka mopeleto wo o fošagetšego.
 4. Ngwala ka bothakga.
-

KAROLO YA A DINGWALO/DINGWALWA**POTŠIŠO YA 1 SERUDU, M. S. 1977 – NAGA GA DI ETELANE**

Araba potšišo **YE TELELE** goba **YA SETSOPOLWA**. Ge o kgethile ye telele go potšišo ya **1.1**, kgonthišiša gore o arabe potšišo ya setsopolwa go potšišo ya **1.2**.

1.1 1.1.1 Sekaseka ka botlalo tikologo ya ditiragalo tša terama ye.

Kabo ya meputso:

Teori (2)

Tirišo (13)

(15)

1.1.2 Bala setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela:

Hunadi:	Mohlomongwe moya wa gagwe o tla phuthologa ge a bona ditlogolwana a se sa re swara ka pelo. Ge motswadi wa gago a ka go itielana manxa gona ga go se se ka go lokelago lefaseng. Eupša ge a lokolotše pelo le moya, gona ditsela tša gago di tla phadima tša bulega.
Mphaka:	<i>(O hloname, mme o homola sebakanya)</i>
Hunadi:	Le reng nke le tshwenyegile Tholo?
Mphaka:	<i>(O šišinya hlogo)</i> O a tseba Mogatšaka, ge ke gopola ka ga lešika lešo, nakong ye nngwe ke ikhwetša ke tlaletšwe ke sa tsebe pele le morago.
Hunadi:	O tlalelwa ka tshwanelo moo gona Tholo. Mogologolo wa bogologolo o be a di bone ge a re: "Legae la bomotho ga le na bosehlanyana".
Mphaka:	Gae ke gae. Le ge motho a ka garama le dilete, a lokologa moyeng, a fiwa mahumo le maemo dileteng di šele, moya wa gagwe o tla fela o mmotša gore mo ga se ga geno.
Hunadi:	Ga go kgonthe ya go feta yeo. Go boima go lebala metswalle ya gago le bagwera ba gago ka moka. Le ge mohlomongwe mo ba lego ntshe ba ka be ba eswa lebate, ba ikhomotša ka go bogela botse bja naga ya gešo – boMatome le boMabolepu boSepitsi le boSepitsana, boModimolle thaba' badimo. Leo ke lona 'humo la bona la pelo. Ge tša masa di ba reteletše ba ikhutša moriting wa tšona ba ikgopelele tlhakodišo go bona le go Yena.
Mphaka:	<i>(O mo lebeletše ka mahlong)</i> Se iše pelo mafiša Mogatšaka. Le rena tšatši le tla re hlabela badimo ba re hlahla ra boela gaegae gabobatho.
Hunadi:	Etse ruri, Mphaka o sa hutša gore gae gona re tla hlwa re boetše? Ra bona lehu ka mahlo? Ra itahlela leganong la tshehla ya mariri!
Mphaka:	Naa go ka swana le go hwela nageng? Hleng ge re hwetše ga gaborena ba tla kgona go re hloboga, ba khutšišana marapo a rena mobung wo o re godišitšeng. Le mabitla a rena ba tla fela ba a hlagolela, rena re le dithokgola tša ditlogolwana tša rena!
Hunadi:	<i>(O homotše o lebeletše Mphaka ka mahlong a sa kgolwe seo a se kwago se etšwa molomomng wa Mphaka)</i>

Mphaka:	O reng nke o maketše Mmagobanake?
Hunadi:	(O sa mo lebeletše ka mahlong) Ijo! Lehono gona o tloga o mmakaditše.
Mphaka:	Ke go makatša ka le le rego eng Hunadi wa ka?
Hunadi:	Ke be ke tloga ke re o iteile sehuba ga o sa nyaka go kwa selo ka Bonwatau le tša yona.
Mphaka:	Ka di lebala ke tla be ke sa tswalwa ke Ditholo ke a bona. Ka re e le moo ke welego kalana ka go lebala. Tše ke naka tša go rwešwa. Di ka pheulwa ke sesasedi motho a šala a tlorotše ditsebe e re ke mpša e timeletšwe ke mong wa yona.
Hunadi:	(O sa maketše o hlabile Mphaka ka dintaka) Afaeya! O mphentše gona Mogatšaka. (Setu Mphaka le mosadi ba lebelelane ga go yo a bolelago) E re ke yo sola re jeng re tle re iše marapo benyeng.

[Letl: 5–6]

- (a) Setsopolwa se se tšweletša tlhologelo ya Mphaka. Tsopola dintlha tše tharo tšeo di laetšago seo. (3)
- (b) Ke afe mabaka a mabedi ao a dirago gore ba lapa la Mphaka ba ikhumane ba le nageng e šele? (2)
- (c) Laetša kgonthe ya lefoko le: "Ge motswadi wa gago a ka go itielana manxa gona ga go se se ka go lokelago lefaseng" leo le boletšwego ke Hunadi ka go tsopola ditiragalo tša mo pukung ye. (8)
- (d) Ka dintlha tše pedi, neela ba ga Mphaka maele mabapi le seemo seo ba lego go sona. Šomiša tsebo ya gago ya puku ye. (2)

[15]

- 1.2 1.2.1 Nke o hlaloše ka moo leina la tiragatšo ye le kgathago tema ka gona go diteng tša yona.

Kabo ya meputso:

Teori	(1)	
Tirišo	(12)	
Polelo ya molekwa:	(2)	(15)

1.2.2 Bala setsopolwa se ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go se latela:

Mphaka:	(<i>O gakanegile</i>) Na o tloga o tiišitše monna Lebitsi?
Lebitsi:	Bakone ba ntswetše!
Hunadi:	Ijo! O ra rena. Re ka se fetše go thetha le naga.
Mphaka:	Anke o mpotše mo; baithuti bona ba reng ka kgetho ye e tlogo?
Lebitsi:	Dikgopolo tša bona di fapane. Ba bangwe ba kwana le gona go bintšha bafaladi ka lebinakošana le tee. Ba re ge ba fetša dithuto tša bona ba tla hwetša kae mešomo.
Hunadi:	Mphaka, le dutše kgotelele ye le sa e bonego ka marago.
Mphaka:	(<i>O swabile</i>) Re goletše tšona. Ge ba re re ba šutelele re tla šuta.
Lebitsi:	Ge le mpona ebile ke gapeleditše go tla mo bošego bjale ke tlogela dipuku, ke ile ke tle ke le lome tsebe.
Hunadi:	(<i>O tširoga matswalo</i>) Go senyegile kae?
Lebitsi:	Maloba ge ke itšhelatšhela ka meetse, ke ile ka utswa ka ditsebe poledišano ya baithuti tsoko.
Mphaka:	(<i>O tlabegile</i>) Ba lla ka eng?
Hunadi:	Ra tsenelwa ke meetse ka ntlong!
Mphaka:	Bea pelo Mma, o kwe seo Lebitsi a re tlelago naso. Tšwela pele warra.

[Letl 88–89]

- (a) Nke o hlaloše ka go neela dintlha tše pedi gore na ke eng seo se gapeleditšego Lebitsi go tlo loma ba ga Mphaka tsebe. Neela mabaka a mabedi. (2)
- (b) Na wena maikutlo a gago ke afe mabapi le ka mo batho ba swarago matšwantle ka gona? Hlaloša ka go neela dintlha tše tharo. (3)
- (c) Na wena ke eng seo o ithutilego sona go tšwa pukung ye ka botlalo? Neela mehlala ya karabo ya gago.

Kabo ya meputso:

Teori (2)
Tirišo (8)

(10)
[15]

POTŠIŠO YA 2 MMINELE, S. P. P. 2008 – NGWANA WA MOBU

Araba potšišo E TEE go tše di latelago. Ge o kgethile go araba potšišo ya **2.1** go **2**, kgonthišiša gore o arabe ya **3.2** go **3**.

- 2.1 Nke o ahlaahle ka dintlha tše seswai diphošo tša Phankga go ya ka tsebo ya gago ya puku ye le khuetšo ya tšona mo go tlemollo ya lehuto.

Kabo ya meputso:

Tirišo (8)
Polelo ya maleba (2)

GOBA

- 2.2 Nke o ahlaahle semelo sa Lahlang ka botlalo gomme o be o fahlele ka mabaka a go kwagala.

Kabo ya meputso:

Teori (2)
Tirišo (8)

[10]

POTŠIŠO YA 3

3.1 Ahlaahla morero wa padi ye ya Ngwana wa mobu ka botlalo.

Kabo ya meputso:

Teori	(2)
Tirišo	(15)
Polelo ya molekwa	(3)

GOBA

3.2 Nke o ahlaahle thulaganyo ya padi ye go ya ka dikokwane tše di latelago:

Kabo ya meputso:

Teori ya thulaganyo:	(2)
Kalotaba:	(4)
Phekgogo:	(2)
Tšwetšopele	(12)

[20]

60 meputso

KAROLO YA B DINGWALWAŠOMIŠWA**POTŠIŠO YA 4**

Araba potšišo E TEE go tše di latelago. Sengwalo sa gago se be botelele bja go lekana mantšu a 180 go iša go a 200.

Lebelela diswantšho tše di latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo:

[<<http://ewn.co.za/Topic/Afrikaans>>]

[<https://www.google.co.za/search?>>]

[<<http://ewn.co.za/2016/02/23/GALLERY-TuksLanguagePolicy-clashes-on-campus>>]

- 4.1 Ke wena mmegaditaba wa kuranta ya *Sunday Times* gomme o be o le gona mo mogwantong wa baithuti ba Yunibesithi. Ngwala **pego** ye e tletšego yeo e tlogo phatlalatšwa kuranteng mabapi le tiragalo ye e tšweletšwago mo diswantšhong. Gopola gore pego ya gago e swanetše go neela dintlha ka botlalo gore mmadi wa kuranta a kgone go ba le kwešišo ye e tletšego ya tiragalo ye.

GOBA

- 4.2 Baithuti ba dihlopha tše pedi tše tša dipolitiki ba kgethile go kopana le go boledišana mabapi le seemo se sa ditaba. Gona mo kopanong ye, ke mo ba **ntšhago sa mafahleng** a bona le go tšweletša goba go **šišinya tharollo ya bothata** mabapi le maemo a a ditaba. Ngwala **poledišano** ye e kgodišago magareng ga baemedi ba baithuti ba dihlopha tše gomme o se lebale go tšweletša ka bothakga dintlha tšeo di ngwadilwego ka bokoto.

[20]

POTŠIŠO YA 5

Araba potšišo E TEE go tše tharo tše di latelago. Sengwalo sa gago se be botelele bja go lekana mantšu a 100 go iša go a 120.

Lebelela diswantšho tše di latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo:

[Source: <https://za.yahoo.com/?fr=vmn&type=vmn__webcompa__1_0__ya__hp_WCYID10099_swoc_campaign_160129__yaie>]

[Source: <<http://www.whitenationnetwork.com/paper/?p=44682>>]

[Source: <<http://www.trtworld.com/mea/south-africa-suffers-from-worst-drought-since-1980s-10619>>]

- 5.1 Bjale ka moithuti yo a nago le kwešišo ye kaone mabapi le maemo ao naga e lego go ona, o bona e le maikarabelo a gago gore o lemoše batswadi ba gago ka ga bothata bjo bo aparetšego naga ka bophara go ya ka diswantšho tše tša ka godimo. Nke o ngwalele batswadi ba gago **lengwalo** leo ka lona o ba hlalošetšago ka botlalo ka ga seemo se, gomme o be o ba fe keletšo ya maleba gore bophelo bja bona bo kaonafale.

GOBA

- 5.2 Wena le mogwera wa gago le nyaka go bula kgwebo. Maikemišetšo a lena ke go thuša badudi ba motse wa geno mabapi le bothata bjo bo aparetšego naga ebile bo tšweleditšwe mo diswantšhong. Thala **phousetara/postara** yeo go yona o tlogo bapatša setšweletšwa sa lena gomme o be o hlaloše gore se tlo hola batho ba motse bjang.

[20]

40 meputso

Palomoka: 100 meputso